

Uddannelsesrekruttering og dominansforholdet mellem lærere og pædagoger – et komparativt studium af rekruttering til og motiver bag valget af uddannelsen som pædagog og lærer

Lea Ringskou & Ulf Brinkkjær

Introduktion

En række undersøgelser indkredser et asymmetrisk samarbejde mellem lærere og pædagoger i indskoling. Den asymmetri fandt vi interessant, fordi de to grupper begge er pædagogiske erhverv udøvet af professionsbachelor. Endda erhverv fra to uddannelser, som har sociale rekrutteringer, der ligger tæt på hinanden, når man sammenholder med rekrutteringen til andre typer videregående uddannelser. En undren over et så tilsyneladende entydigt dominansforhold i lærernes favør, var derfor udgangspunktet for en undersøgelse. Artiklens mål og anliggende er således ikke at undersøge og analysere *om* der eksisterer et sådant dominansforhold mellem de to grupper, men derimod at undersøge *hvorfor* denne dominans eksisterer, *hvordan* dominansen kan forklares og endelig om dominansen kan spores tilbage til før uddannelsesforløbene. Den undersøgelse, der ligger til grund for artiklen, omfatter et survey- og et interviewstudium. De generelle findings fortæller om systematiske forskelle både i arvede og selverhvervede mængde af kulturel kapital. Artiklen viser videre, hvordan disse forskelligheder igen på systematiske måder falder sammen med forskellige orienteringer i en række små og store dagligdagsforhold. Ønsker man at bo i en lille eller lidt større by? Hvor ønskeligt er det, at ferier går udenfor landets grænser? Hvordan sammensættes kulturforbrug af f.eks. litteratur og tv/film? Vælger man at fordybe sig i forskelle og ligheder de to grupper imellem, tydeliggøres en forholdsmæssig sammensat gruppe. Den midterste del af gruppen er relativ ensartet og kan i princippet blive tiltrukket af begge uddannelser. Imidlertid rummer

gruppen samtidig en større andel af forskelle, der teoretisk kan rekonstrueres som egentlige forskelle i livsstil.

Baggrund

Berøringsfladen mellem lærere og pædagoger i skolestartsarbejdet er de seneste årtier blevet bestyrket, både fra lovgivningsmæssig side og i praksis (Hygum 2000, 2005). Der efterspørges et samarbejde mellem to erhverv, som umiddelbart har sammenfald både i uddannelse og praksis (fx baseres begge erhverv på en professionsbacheloruddannelse vekslende mellem skole og praktik, ligesom det må antages at pædagogikken og barnet for begge erhverv er i centralt i det konkrete skolestartsarbejde).¹

De to erhvervs fællestræk lægger op til den forventning, at parterne relativt nemt kan mødes i samarbejdet. Imidlertid konkluderer evalueringsrapporter af dansk skolestartssamarbejde, at lærere og pædagoger ofte er skeptiske i forhold til projektet (Ibid.; Mehlby (red.)2001). Generelt indkredser både danske og

¹ CVU'erne blev oprettet efter vedtagelsen af en lovpakke i 2000. Lovpakken indeholdt dels en lov om mellemlange videregående uddannelser (MVU-loven), dels en lov om etablering af Danmarks Pædagogiske Universitet og endelig en lov om etablering af CVU'erne. CVU'erne er sammenslutninger af diverse mellemlange videregående uddannelser, eksempelvis pædagog-, lærer-, fysioterapeut- og ergoterapeutuddannelsesinstitutioner. Lovpakken medførte, at de implicerede faggrupper fik titlen "professionsbachelor". Den 1. juli 2007 blev der imidlertid vedtaget en lov om oprettelse af professionshøjskoler. Denne lov opløser de tidligere CVU'er og der dannes i stedet 7 store professionshøjskoler. Oplysningerne er hentet på følgende adresse, den 16-10-2007: <http://www.retsinfo.dk> og <http://www.uvm.dk/inst/professionshojskoler/Oprettelse.htm?menuid=400109>

svenske undersøgelser, at samarbejdet langt fra er problemfrit. Finn Calender beskriver i svensk sammenhæng pædagogen som en slags hjælpelærer i arbejdet, mens Monica Hansen tegner et billede af pædagogen som det sammenbindende kit, der skal løse pludselige, ikke-faglige opgaver og hjælpe, når læreren er presset (Calender 1999; Hansen 1999). Læreren dominerer med andre ord relationen.

Artiklen tager udgangspunkt i asymmetrien og ser nærmere på, hvordan dominansforholdet kan forklares. Hvilke livs- og arbejdsforhold er naturlige og attraktive for de to grupper, og hvordan hænger det sammen med dominansrelationen? Den grundlæggende antagelse er, at forskelle i uddannelse og social positionering medvirker til lærerens dominans. Danske undersøgelser har i forskellig grad og på forskellig vis omhandlet rekruttering til de to erhverv (Gytz Olesen 2005; Hygum 2006; Bayer og Brinkkjær 2003). Men området er ikke forskningsmæssigt af dækket. Hvorfra i samfundet rekrutterer de to uddannelser og erhverv deres udøvere? Er der rekrutteringsmæssige forskelle? Hvilken baggrund, hvilke kompetencer og hvilken livsstil har de studerende? Vi mangler denne viden i analysen af lærerens dominans.

Artiklen er baseret på en undersøgelse foretaget på fire uddannelsesinstitutioner (to lærer- og to pædagoguddannelsessteder). Nærmere bestemt består det empiriske materiale af en surveyundersøgelse og fire kvalitative semistrukturerede interviews. Bourdieus begreber fungerer som teoretiske analyseredskaber. Begreberne felt, kapital, habitus og det sociale rum udgør en forklaringsramme i forhold til, hvordan lærernes og pædagogernes handlinger genereres i relationen: Hvad skaber dominansen? Hvordan er de to parters habitus, og hvordan er de socialt positioneret i det sociale rum (Bourdieu 1995, 2001, 2005; Bourdieu og Passeron 2006)?²

² Forklaring ift. begreberne habitus og det sociale rum: Bourdieu beskriver habitus som ”varige *dispositions*-systemer, der er prædisponerede for at fungere som strukturerende strukturer, dvs. som principper, der frembringer og strukturerer praksisser og repræsentationer” (Bourdieu 2005:197). For den enkelte agent udgør habitus et sæt kropsligt indlejrede dispositioner, nogle internaliserede principper eller kategorier, der påvirker og genererer handlinger og gør agenten tendentielt disponeret til at handle på en bestemt måde. Habitus reproducerer i høj grad de sociale forhold og bekræfter den enkelte agents tidligere valg og dispositioner. I Bourdieus teori erstatter begrebet *det sociale rum* samfundsbegrebet. De moderne samfund betragtes ikke som en organisk enhed, men et socialt rum opdelt i en række relativt autonome felter (Bourdieu og Wacquant 1996). Det sociale rum er et relationelt rum af forskelle. Agenternes position fremkommer ud fra de to mest markante differentierings- eller forskelliggørelsesprincipper i moderne samfund: økonomisk og kulturel kapital. Agenter, der befinder sig tæt på hinanden i det sociale rum, vil tendentielt have en del egenskaber, livsbetingelser, præferencer, praktikker, dispositioner og repræsentationer til fælles. Deres habitus vil være ensartet. I det sociale rum mødes de to dele

I udgangspunktet er det essentielt at fastslå, at brugen af Bourdieus dominansbegreb ikke indeholder en forestilling om, at lærere bevidst eller målrettet dominerer, eller at pædagogerne bevidst lader sig dominere. Ved social dominans er der, ofte på ubevidst plan, tale om et samspil, hvor dominansen betragtes som en naturlig tilstand, idet relationen internaliseres som en naturlig del af den socialiserede krop.

Konstruktion af undersøgelse

I bestræbelserne på at indfange den sociale verdens dobbelthed må der anlægges *en dobbeltoptik*, hvor blikket dels rettes mod de objektive strukturer, dels mod agenternes subjektive handlingsuniverser og praktikker. Derfor anvender vi både survey og semistrukturerede interviews. Undersøgelsen er bygget op omkring det, Bourdieu kalder et dobbelt brud, idet der er brudt såvel med det objektivistiske (strukturelle) som med det subjektivistiske perspektiv (Bourdieu 2005; Nørholm 1994). Surveyundersøgelsens styrke er, at der gennem et kvantitativt bredt materiale konstrueres konjunkturer af de studerendes sociale positioner, og dermed skabes indblik i informanternes objektive placering. Prisen er imidlertid et begrænset indblik i subjektive oplevelser og i, hvordan forskellige agenter tilskriver betydninger og præferencer til forhold i deres liv. Til det formål er semistrukturerede interviews et velegnet værktøj, der gør det muligt at undersøge forskellige former for praktikker og deres betydningstilskrivning.

Surveyundersøgelsen er foretaget som stikprøve på fire uddannelsesinstitutioner i provinsen. Der er indsamlet svar fra 80 pædagogstuderende og 67 lærerstuderende. På grund af geografisk tæthed må de fire uddannelsessteder formodes at rekruttere deres studerende fra sammenligneligt opland. Det interessante er, at der på trods af dette fælles udgangspunkt er forskel på, hvem de rekrutterer.³

af den sociale virkelighed - positioner og dispositioner, objektive strukturer og subjektive praktikker – med habitus som katalysator. Konstruktionen af det sociale rum danner afsæt for en *teoretisk* konstruktion af klasser.

³ Udvælgelsen af studerende fra samme landsdel har betydning for undersøgelsens generaliserbarhed. Undersøgelsen postulerer ikke at indfange regionale forskelle og påberåber sig ikke status af definitiv sandhed om rekrutteringsgrundlaget til samtlige danske seminarier. Valget om at undersøge fire provinseminarier skævvrider dog ikke den gennemgående ambition om en komparativ analyse af rekrutteringsgrundlaget. Vi er opmærksomme på, at var undersøgelsen foretaget eksempelvis i hovedstadsområdet ville de studerendes kaptalsammensætning og -mængde, opvækstvilkår med videre givetvis på nogle punkter adskille sig fra de studerende fra provinsen. Tesen er dog, at der stadig, såfremt undersøgelsen fandt sted i hovedstadsområdet, ville være systematiske forskelle mellem lærer- og pædagogstuderende, som kunne belyse dominansforholdet.

Udgangspunktet for interviewstudiet er fem hovedtemaer: Civile forhold, informantens barndom, informantens forældre, informantens uddannelsesbaggrund og vej til seminariet, fritid og fritidsvaner.⁴

De konstruerede data tematiseres i undersøgelsen med Bourdieus kapitalbegreb. I modsætning til økonomisk teori, hvor kapital forstås i snæver forstand, er Bourdieus kapitalbegreb vidtrækkende. Der opereres med tre hovedformer for kapital: økonomisk, kulturel og social kapital. Agenternes besiddelse af kulturel og økonomisk kapital er afgørende for agenternes position i det sociale rum (Bourdieu 1996). Brugen af kapitalbegrebet i den konkrete undersøgelse skærper, på nuanceret vis, blikket for betydningen af forskellige former for ressourcer. Ressourcer, der kan bringes i spil og få betydning, når valg skal træffes, ønskes opfyldes eller når der skal navigeres udenom forhold, der fremstår uønsket. Konkret har finansiering af uddannelse, ægtefælles/kærestes beskæftigelse, forældres beskæftigelse og boligforhold dannet grundlag for konstruktion af informanternes *økonomiske kapital*. Omfang og art af *kulturel kapital* bygger på oplysninger om grunduddannelse, uddannelse før påbegyndt lærer- eller pædagoguddannelse, forhold til skolen, ægtefælles/kærestes og forældres beskæftigelse, rejseaktivitet, sports- og fritidsaktiviteter, avislæsning, læsning af skønlitteratur, fjernsynsvaner med videre. Endelig er den *social kapital* indkredset via spørgsmål om civilstatus, børn, søskende, barndomsforhold, sports- og fritidsaktiviteter og vennekreds. (Bourdieu 1986)

Analyse af surveyundersøgelsens resultater

Med baggrund i surveydata kan vi fremdrage ligheder og forskelle mellem erhvervenes uddannelsesmæssige rekrutteringsgrundlag. Ens for begge uddannelser er blandt andet et udpræget feminint rekrutteringsgrundlag: 83,5 % af de pædagogstuderende og 73,1 % af de lærerstuderende er kvinder. Desuden ses på begge uddannelser varierende studieprofiler i rekrutteringsgrundlaget med alderen som central skillelinje. På begge studier er forskellige poler af studerende. En gruppe yngre studerende på 19-24 år, der er gået den direkte vej til seminariet og er mindst etablerede, hvad angår bolig, børn med videre. En gruppe studerende på 25-30 år, der er gået en mindre direkte vej til semi-

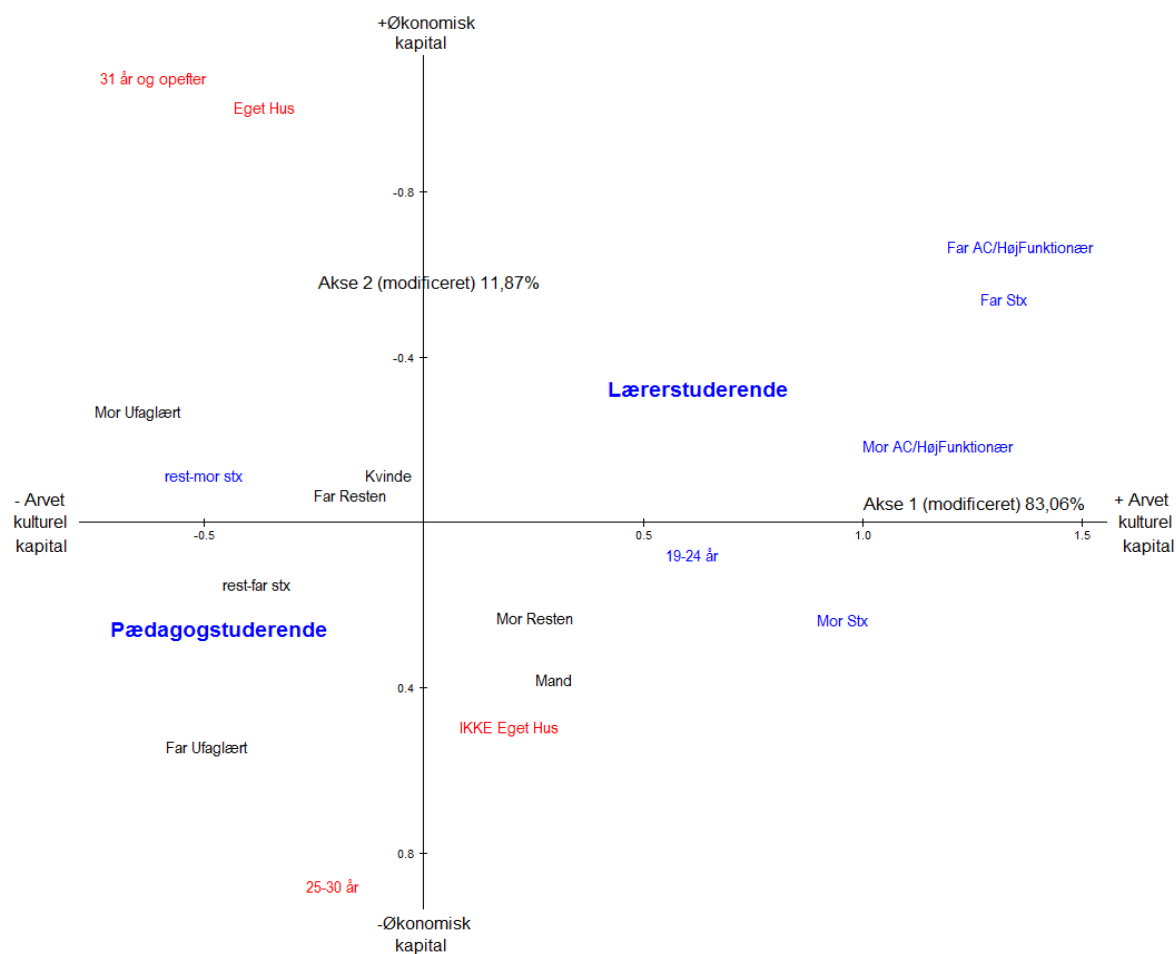
nariet og er mere etablerede. Endelig en ældre gruppe på 31 år og opefter, der i høj grad har taget omveje til seminariet og er de mest etablerede. Samtidig med, at de lærer- og pædagogstuderende altså på visse punkter minder meget om hinanden, findes dog en række forskelle, der bliver tydelige i følgende korrespondensanalyse.

Kort i korrespondensanalyse er konstrueret ved at afsætte et punkt for hver informant i surveyundersøgelsen. To personer, der svarer ens på alle spørgsmål, kommer på kortet til at ligge oveni hinanden og vil dermed fremstå som et punkt. En tredje, der har helt andre svar, lander langt fra disse to. I figur 1 er det ikke personer, men egenskaber, der afbildes. En bestemt egenskabs placering på kortet er udtryk for en slags gennemsnit for alle de personer, som besidder pågældende egenskab jf. forklaringerne i bilag 1. Det skal understreges, at det betydningsbærende er de forskellige kategoriers *relative* placering, hvad der ligger på aksernes *positive* og *negative* ender er kun interessant for orienteringsformål. Kortet kunne være konstrueret med vendte akser.

Korrespondensanalysens første trin er at tilskrive betydning til akserne. De punkter i punktskyen (jf. bilag 1), der især har haft betydning for placering af førsteaksen (den vandrette i figur 1), er markeret med blå og er *i venstre side* at være pædagogstuderende, at ens mor er ufaglært og ikke har studentereksamen, mens det *i højre side* er at være lærerstuderende, at være 19-24 år og at have to forældre, der er akademikere. Afgørende for førsteaksen har dermed i høj grad været forældres forskellige grader af uddannelse. På det grundlag fortolker vi den vandrette akse til at være udtryk for *arvet kulturel kapital*.

⁴ Selektionen af informanterne til interview foregik i to omgange. I første omgang blev de studerende, der deltog i spørgeskemaundersøgelsen, opfordret til at melde sig til interview. Selektionen i anden omgang var tobenet. Dels var den strategisk – på grund af det komparative aspekt blev der udvalgt repræsentanter fra hver uddannelse. Dels blev det prioriteret, at de karakteristika, der umiddelbart viste sig i frekvenstabellerne, gerne måtte være repræsenteret af informanterne.

Figur 1. Rummet af lærer og pædagogstuderende

For andenaksen (den lodrette i figuren) er de punkter, der især har været betydende markeret med rødt. *I toppen* omfatter det kategorierne, hvorvidt man er 31 år eller mere og bor i eget hus, mens det *i bunden* omfatter kategorierne at være 25-30 år og ikke at bo i eget hus. Hvorvidt man bor i eget hus eller ej handler i høj grad om økonomi, men det handler ofte også om forhold som oplevelsen af at have fundet sin livsfælle, og hvorvidt man har eller planlægger at få børn mv. – og det er forhold, der udfolder sig i løbet af ens voksenliv, hvormed en sammenhæng med alder synes oplagt. På det grundlag fortolker vi andenaksen som udtryk for økonomisk kapital, jf. forrige afsnit. Denne akse må dermed tolkes som udtryk for mængde af økonomisk kapital. At alder tillige er afgørende for aksens placering, indikerer et fokus på selverhvervet økonomisk kapital, hvilket er en størrelse, der typisk vil vokse med stigende alder.

I det sociale rum, som optegnes i figur 1, kan placering langt til højre (positiv førsteakse) ses som udtryk for højere grad af arvet kulturel kapital, mens en placering nær kortets top indikerer en høj grad af (selverhvervet) økonomisk kapital. Vi har på kortet markeret de pædagogstuderende, der befinder sig i nederste venstre del (sydvest), og de lærerstuderende, der befinder sig i øverste højre del (nordøst). Generelt er gruppen af lærerstuderende dermed orienteret mod højere grad af (arvet) kulturel kapital end tilfældet er for de pædagogstuderende. Tilsvarende om end mindre markant er de lærerstuderende placeret tættere på polen for større økonomisk kapital.

Den største gruppe af såvel de pædagog- som lærerstuderende har fædre, der er faglærte eller ufglærte. Men dette træk er mere markant blandt de pædagogstuderende (59 %) end blandt de lærerstuderende (42 %). Omvendt finder man en større andel, som

er ansat som funktionær med eller uden ledelse eller i akademisk profession blandt fædre til de lærerstuderende (32 %) end blandt fædre til de pædagogstuderende (17 %). Der er tilsvarende forskelle blandt mødrene. Hos 60 % af de pædagogstuderende har ingen af forældrene en boglig uddannelse, og kun 8 % har to forældre med boglig uddannelse, mens der blandt lærerstuderende findes 30 % med to forældre uden boglig uddannelse og 25 %, hvor begge forældre har en sådan. Det er blandt andet dette træk, der kommer til udtryk i kortet. Forskellene fortæller, at betragtet under ét er den arvede kulturelle kapital større blandt de lærerstuderende end blandt de pædagogstuderende. Forskellene i kulturel kapital reproduceres i et vist mål for de pædagog- og lærerstuderende selv. Blandt

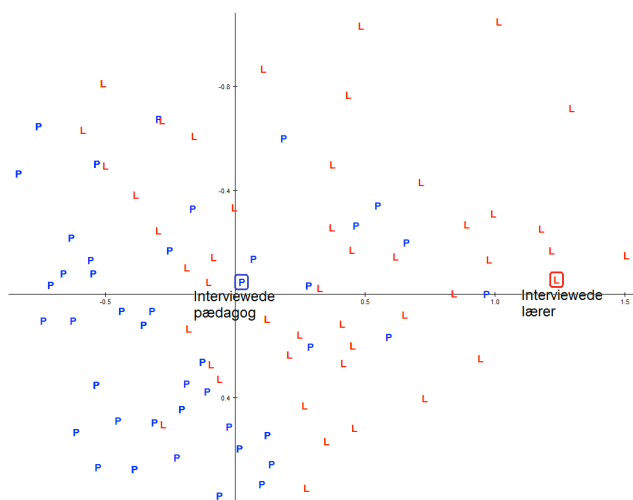
pædagogstuderende har 75 % en studentereksamen og 4 % en tidligere afsluttet videregående uddannelse bag sig, mens de tilsvarende tal for lærerstuderende er 94 % og 15 %.

En langt større andel af de lærerstuderende giver udtryk for at have haft ”et godt forhold til skolen, lektier og det at lære” (86 % mod 58 % for de pædagogstuderende), mens det omvendt gælder, at en større andel af de pædagogstuderende har haft eller stadig har det vanskeligt med skole og lektier (39 % mod 12 % for de lærerstuderende). I begge grupper gælder det således, at hovedparten har en studentereksamen og har haft et godt forhold til skolen, men koncentrationen er markant større blandt de lærerstuderende.

Tabel 1. Forhold til skole og lektier

	Pædagoger	Lærere
Skole, lektier og det at lære har gennemgående været en god og nødvendig ting for mig	58%	85%
Skole, lektier og det at lære har været og er delvist svært og/eller ligegyldigt + det er først nu på seminariet at jeg har det OK med skole	39%	12%
Andet	4%	3%
Sum	100%	100%

Figur 2. De enkeltes placering i rummet af lærer (L)- og pædagogstuderende (P)

Disse forskelle kan illustreres med forhold, der rækker ud over de studerendes uddannelser.

De lærerstuderende angiver i højere grad at læse skønlitteratur (48 % mod 28 %) – og billedet bliver endnu tydeligere, når det vedrører læsning af anerkendt 'klassisk' litteratur som eksempelvis Karen Blixen og Johannes V. Jensen.

Tilsvarende ses tydelige forskelle i tv-vaner. De lærerstuderende angiver generelt et højere forbrug af tv-aviser, debatprogrammer som DR2's *Deadline*, *Debatten* og historiske og kulturelle dokumentarprogrammer.

Resultaterne fra surveystudiet peger på den ene side på, at en del af de studerende på begge uddannelser har sammenlignelig mængde og sammensætning af økonomisk og kulturel kapital, men at der på den anden side findes grupper, der udviser interessante forskelle de to uddannelser imellem. Det fremgår af figur 2 over de enkelte informanternes placering i kortet, at pædagogerne (P'erne) helt overvejende er koncentreret i grafens sydvestlige hjørne, mens de lærerstuderende (L'erne) er fordelt meget mere jævnt over hele grafen, men netop i det sydvestlige hjørne findes kun meget få lærerstuderende.

En vis del af de lærerstuderende besidder i højere grad end en vis del af de pædagogstuderende arvet og selverhvervet kulturel kapital. Deres forældre er højere placeret i det sociale rum. Selv har de et længere skoleforløb bag sig, de læser mere skønlitteratur og de ser mere af den type tv, som betragtes som "dannende". Eftersom studenterbaggrund og erfaringsverden ofte er en undervurderet, men vigtig del af miljøet på en uddannelsesinstitution bliver disse forskelle i en vis forstand generaliseret til de to grupper *som grupper*. Det, som i denne og andre artikler blot er forskelle i procenttal, peger dermed på forskellige typer af uddannelsesmiljø – forskelle, der naturligvis kan modgås, forstærkes eller differentieres af en række andre forhold i uddannelsesmiljøerne.

Analyse af interviewundersøgelsen i samspil med surveyundersøgelsen

Med frugtbar bistand af Bourdieus begreber om dispositioner og dominans er det muligt at komme tættere på, hvad forskellene, der er indkredset i surveyundersøgelsen, er udtryk for, og hvilken rolle de spiller i praksis. Det er ambitionen med interviewanalysen. Følgende opstilles fem hovedoverskrifter eller temaer fra interviewanalysen, der på hver sin måde spiller sammen med og indkredser de belyste resultater fra surveyundersøgelsen: Intimitet eller omverdensorientering, forældre med eller uden boglig uddannelse, fri leg eller voksenstyrede fritidsaktiviteter,

skole og uddannelse: genkendelige eller fremmedartede koder, habitus betydning for fokus, arbejdsværdier og -praktikker. Under disse fem overskrifter konstrueres historien om Pil og Lene (to af de interviewede).

Intimitet eller omverdensorientering

Pil (pædagogstuderende, fiktivt navn) er 28 år. Hendes far arbejder på et slagteri, moderen er syerske. Pil bor alene. Udover at bruge tid på vennerne, går Pils fritid med at deltage i De Studerendes Råd og arbejde som vikar i en institution. Når Pil er alene, læser hun en bog, ser en gammel dansk film eller strikker. Selvom Pil trives på uddannelsen og i uddannelsesbyen, efterlyser hun flere gange i interviewet nærhed og intimitet. Hun vil helst bo i en lille by, hvor hun kender folkene omkring sig.

Lene (lærerstuderende, fiktivt navn) er 27 år. Faderen har en lederstilling på en ungdomsuddannelse. Moderen er sygeplejerske og har en lederstilling indenfor sundhedssektoren. Lene bor alene, men har for nylig fået en kæreste, der underviser. Hun sejler kajak, rider og passer sin hest, løber og dyrker yoga i sin fritid. Hun går gerne til koncerter og holder meget af klassisk musik og opera. Derudover hører hun radioens P1, læser Politiken og ser ofte DR2's temalørdage for at holde sig orienteret: "Jeg kan godt have et behov for at orientere mig udadtil. Jeg holder meget af det her lille nærmiljø, men jeg har altså et behov for at komme ud over det."

Allerede disse informationer om kvinderne skaber en fornemmelse for forskellen i deres baggrunde og for, hvordan de bringer vidt forskellige strategier i spil, når de indholdsudfylder hverdagen. Forældrene har forskellige uddannelse og jobs. Hvad angår fritidspræferencer og livssyn er der også forskel på Pil og Lene.

Forældre med eller uden boglig uddannelse

Den kortfattede præsentation af Pil og Lene, eksemplificerer, hvordan forskellen fra surveyundersøgelsen angående forældrenes uddannelse og job (og dermed forskel i de studerendes arvede kulturelle kapital) går igen i interviewene. De lærerstuderendes forældre er i kraft af overlegenheden i kapital højere positioneret i det sociale rum end de pædagogstuderendes forældre.

Som slagteriarbejder og syerske er Pils forældre begge ufaglærte og kan klassificeres som del af den mest dominerede klasse i det sociale rum. Pil beretter i interviewet om en barndom med knappe ressourcer og en stram økonomi (begrænset økonomisk kapital). Økonomien er ifølge Pil grunden til, at hun ikke gik i fritidsordning, og at hun ikke kunne få så meget nyt

tøj som vennerne. I sin barndom har hun befundet sig i en position, hvor standarder blev sat af andre, og hvor hun oplevede en grad af afsavn eller færre muligheder. Forældrenes erhverv var ikke baseret på uddannelse. Fraværet af uddannelse gør ifølge Pil selv, at forældrene har svært ved at forstå hendes uddannelse og måde at italesætte sig selv på som kommende pædagog.

Lenes forældre er derimod, primært gennem deres uddannelse og beskæftigelse, positioneret i den øvre del af middelklassen. Begge forældre har kulturel kapital (kundskabsbaseret, primært gennem uddannelse) og økonomisk kapital. Lenes fortælling vidner om råd til udlandsrejser, deltagelse i kulturelle arrangementer og børnefritidsaktiviteter. Endelig styrker forældrenes ledelsesansvar deres position i det sociale rum.

Det er veldokumenteret både nationalt og internationalt (for en oversigt se Brinkkjær 2007), at uddannelsesniveau reproduceres gennem generationer, og at forældres erhvervs- og uddannelsesposition udviser en homologi med børnenes uddannelse og karriere - og derigennem deres sociale positioneringer. Som det samtidig præciseres i mange af disse studier, er reproduktion ikke ensbetydende med en aldrig svigtende mekanisme. Tværgenerationel reproduktion er almindeligvis, og måske i stigende grad, forbundet med usikkerhed og fravær af garantier, men *chancerne* er systematisk forskellige (se f.eks. Hansen 2003 og Golthorpe 2002). Når de objektive strukturer naturligt internaliseres i børnene, bliver den sociale verdens dominansforhold samtidig reproduceret. Ovenstående klip fra interviewene tydeliggør, hvordan det, der i udgangspunktet var en forskel mellem forældrene i job og uddannelse, breder sig som ringe i vandet. Forældrenes positionering skaber forskelle på hverdagsplan i opdragelseslogikker og -praktikker, i mødet med skolen og i fritidsvaner. På grund af forældrene vil børnene tendentielt udvikle forskellig habitus og få overført forskellige kapitaler og kapitalmængde. Med andre ord erhverver de sig forskellige dispositioner.

Fri leg eller voksenstyrede fritidsaktiviteter

Interviewhistorierne tyder på, at forskellen i forældrenes positionering i første omgang kan have skabt forskellig social praksis i barndommen. Hverdagen har været præget af forældrenes kulturelle og økonomiske kapital.

Pil gik som barn kun i skolefritidsordning en gang om ugen, når det var besøgsdag. En fuldtidsplads i skolefritidsordningen havde forældrene ikke økonomi til ifølge Pil. De øvrige dage kom hun hjem til et tomt

hus. Mens hun ventede på, at forældrene fik fri, gik tiden ofte med at se gamle danske film. I de ældre klasser var hun ude med kammeraterne. Der var vide grænser for, hvad hun måtte foretage sig. Generelt var Pils hverdag som barn præget af uformel leg og aktivitet.

Lenes barndom var anderledes. Hendes fritid blev primært udfyldt af voksenstyrede aktiviteter: Kapsejlad, musikundervisning, springgymnastik og badminton. Forældrene opmuntrede og ledte i visse tilfælde Lene på sporet af aktiviteterne. De var aktivt tilstede under aktiviteterne. Desuden sørgede de for at tage hende med til kulturelle arrangementer – at være bosat i en lille by uden det helt store kulturliv skulle ikke sætte en begrænsning i forhold til at opleve teater, musik m.v. Derfor gik turen ofte til en større by med kulturtilbud, som Lene forklarer.

Denne forskel i opvækstvilkår og indhold i barndommen går generelt igen i interviewene. Det kan tolkes som udtryk for to forskellige opdragelseslogikker, som forældrene, på ubevidst plan, praktiserede. I de pædagogstuderendes tilfælde synes overskriften for forældrenes opdragelseslogik og opdragelsesværdier at være ”naturlig vækst”. En logik kendetegnet ved relativt frie rammer, autonomi og få planlagte fritidsaktiviteter. Forældrene motiverer og igangsætter ikke aktiviteter i børnenes hverdag. En logik, der i andre studier beskrives som et fænomen, der ofte er at finde i arbejderklassen (Ellegaard 2000; Lareau 2002, 2003).

Heroverfor efterlader interviewene med de lærerstuderende et indtryk af en opdragelseslogik, der kan tematiseres som ”kultiveret vækst”, og som ifølge tidligere studier ofte er at finde hos middelklassen (ibid.). Forældrene stimulerer og motiverer til deltagelse i fritidsaktiviteter og anvender en del af fritiden på selv at deltage i aktiviteterne. De støtter aktivt (bevidst eller førbevidst) børnene i deres udvikling af kulturelle, sproglige og kognitive kompetencer. Det kan rekonstrueres som en overførsel af kulturel kapital gennem opdragelsen. På den måde ligger den kulturelle kapital til grund for opdragelseslogikkerne. På et mere overordnet plan kan middelklasseforældrene siges at søge en reproduktion af familiens kapital og sociale position. Gennem reproduktionen opretholdes de sociale skel og eksisterende objektive strukturer.

Forskellen i de to opdragelseslogikker kan reformuleres på den måde, at alle forældre vil det bedste for deres børn, men at denne villen implicerer forskellige former for praktikker og prioriteringer og dermed også forskelligt resultat.

Skole og uddannelse: genkendelige eller fremmedartede koder

Surveystudiet kortlægger forskelle i, hvordan de pædagogstuderende og de lærerstuderende oplevede mødet med skolen. For næsten alle de lærerstuderende har mødet været positivt, mens lidt over en tredjedel af de pædagogstuderende angiver et vanskeligere forhold til skolen. Lene fortæller i interviewet, at hun altid har haft let ved det faglige og fået gode karakterer. Forældrene hjalp altid med lektierne og engagerede sig. Hendes historie vidner om en ubesværet tilpasning. Hendes habitus blev bekræftet af skolen. Den kulturelle kapital, hun havde med sig fra hjemmet, blev tilsyneladende uden problemer konverteret til uddannelseskapital. Hjælpen fra forældrene vidner desuden om, at skole var noget, der blev prioriteret og noget, de sammen brugte tid på.

Til gengæld var skoletiden vanskelig for Pil, der havde svært ved at følge med rent fagligt. Pils habitus stemmer ikke umiddelbart overens med skolen, og tilpasningen har været vanskeligere. Samtidig har forældrene ikke støttet så meget op om hendes skolegang. Lektierne blev enten lavet alene eller sammen med kammeraterne. Der findes naturligvis også pædagogstuderende, for hvem skoleforløbet har fremstået ubesværet, men dels viser surveystudiet, at vanskeligheder, der minder om Pils, er udbredte blandt de pædagogstuderende, og dels skaber den mindre hjemlige støtte til skole og lektier, flere objektive betingelser i forhold til at opleve skolen som vanskelig.

Der tegner sig et mønster mellem opdragelseslogikkerne og børnenes møde med skolen. Mønstret antyder, at de børn, som er opdraget ud fra det, som her benævnes *kultiveret vækst*, ofte drager fordel af opdragelsesformen i skolesammenhæng. Eftersom der er stor overensstemmelse mellem forældres børneopdragelsesværdier og de værdier, der er legitime, anerkendte og værdifulde i skolen (begge baseret på kulturel kapital), passer disse børn umiddelbart ind i skolen. De kender koderne og har de værdsatte kompetencer. Eksempelvis har Lene også i sin fritid været vant til at deltage i diverse voksenstyrede, strukturerede aktiviteter. Igennem aktiviteterne har hun vænnet sig til at navigere i sociale institutioner og kommunikere med voksne i institutionerne. Heroverfor findes børn som Pil, hvis forældre er lavere socialt positioneret, og hvis opdragelseslogik her er tematiseret *naturalig vækst*. De har større risiko for et helt andet møde med skolen, idet de frie rammer, den autonome verden væk fra de voksne og den relativt lave deltagelse i voksenstyrede aktiviteter, som var Pils erfaring, sjældent producerer de sociale og kulturelle kompetencer, der anerkendes i skolen. En sådan baggrund giver

ikke samme erfaring med at færdes i sociale institutioner. Disse resultater stemmer overens med en række nationale og internationale studier af socialisering og opdragelseslogikker (Ellegaard 2000; Laurau 2002, 2003)

De præsenterede fund støtter Bourdieus betragtning om, at børns succes i skolen afhænger af afstanden mellem skolens habitus og hjemmets, og at skolen er en central samfundsmæssig reproduktionsforanstaltning. Sociale skel, der allerede ved skolestart er grundlagt ud fra forældrenes positionering og opdragelseslogik, og dermed forskellige mængder og typer af (kulturel) kapital forvandles via skolen til en større erfaring og succes med skolens hovedaktivitet (Bourdieu og Passeron 1970).

Udenlandsk storbyferie eller dansk sommerhusferie

Som nævnt tidligere ses i undersøgelsen en række forskelle på de studerendes fritidsvaner og smag. Blandt andet eksisterer der en forskel i litteratur- og fjersynspræferencer, hvor de lærerstuderende i højere grad læser (anerkendt) skønlitteratur og ser programmer som *Debatten* og *Deadline*. Surveystudiet beretter tillige om mindre markante, men dog vigtige, forskelle i forbruget af avis og i rejsevaner: De lærerstuderende læser lidt oftere landsdækkende aviser og tager oftere på selvplanlagte udlandsrejser og storbyferier. For Lene har rejser til udlandet været et naturligt foretagende. På barndomsrejserne var familien aktiv; de besøgte museer og andre kulturelle seværdigheder. I dag er storbyferie blandt Lenes favoritter. Næste gang går turen til Rom. I forhold til litteratur har læsning af de mere anerkendte værker og i tilknytning hertil en viden om, hvad man "bør" have læst, været en integreret del af livet i barndomshjemmet. Lenes praksis i dag ligger i forlængelse heraf. Hun læser Politiken, gerne udlandsstoffet, ser tv-avis, Dr2's temaaftener, og hører P1 for at holde sig informeret om, hvad der sker både nationalt og internationalt. Lene opnår politisk og samfundsmæssig viden, der er nyttig i konversationsammenhæng og signalerer dannelse. Endelig kan det tolkes som yderligere dannessignal, at Lene har smag for opera, klassisk musik og teater. Lenes fortælling om fritidspraktikkerne tegner samlet et billede af en kvinde med blikket rettet udad.

Udlandsrejser har ikke spillet en stor rolle i Pils liv. Hun tilbragte som barn oftest ferierne i Danmark med den nærmeste familie. Senere har hun og en kæreste været på en enkelt udlandsferie, men aktuelt sætter økonomien grænser for Pils feriemuligheder. Hun kan lide at læse krimier og biografier. Litteratur-

valget afhænger af, hvad hun lige fatter interesse for. Hun ser nyhederne og læser fra tid til anden gratisaviser eller ugeaviser. Især det lokale og nationale stof i (tv-)aviser tiltaler hende. Ofte foretrækker hun dog at se en gammel dansk film, når hun skal slappe af. Pil har ikke som Lene fået internaliseret den ”gode” smag og lært, hvordan man ”bør” opsøge kulturelle oplevelser. Hun har ikke i samme grad erhvervet kropslig kulturel kapital gennem opvæksten. Ud fra interviewet synes Pils fritidsvaner og præferencer generelt at være rettet mod det nære, lokale og mellem menneskelige. Den store verden og det fremmedartede trækker ikke umiddelbart.

Kvindernes subjektive fritidspræferencer afspejler implicit historien om forskellige smagskulturer i det sociale rum. Deres brug af rejser, af bøger, af aviser m.v. kan rekonstrueres som del af en upåagtet symbolsk konkurrence mellem forskellige positioner i det sociale rum. Sættes kvindernes historier om deres fritid sammen med surveyundersøgelsens resultater, understøtter det formodningen om, at de lærerstuderende i højere grad besidder kulturel kapital. Fritidspræferencer, herunder brugen af kulturelle udbud som litteratur, fjernsyn, museer, teater, kunstgallerier, musik og rejser, afspejler indirekte de studerendes økonomiske og kulturelle kapitalbesiddelse. Den ”rigtige” brug af kulturen signalerer dannelse og legitim viden. Fritidsliv og -præferencer bliver dermed et våben i kampen om at skabe distinktion og positionere sig. Vanerne bidrager til definitionen af et givent dominansforhold (Bourdieu 1995; Prieur 2006; Roslund og Prieur 2006).

Habitus betydning for fokus, arbejdsværdier og -praktikker

Forskellene i social positionering, livsstil, opdragelsespraktikker og -logikker samt fritidspræferencer udstyrer de studerende med forskellige habitus og kompetencer. Deres habitus trækker dem i første omgang i retning af to forskellige uddannelser. Der er et match mellem uddannelserne og deres habitus. Matchet ses tydeligt i interviewene. For Lene er skolelæreridentiteten, med fokus på faglighed og kulturel kapital, en naturlig forlængelse af hendes livssyn og opvækst, en bekræftelse af hendes habitus. Hun fortæller, at hun gerne vil lære fra sig og give andre noget i kraft af hendes passion for specifikke fagområder. Lene har klaret sig godt fagligt hele vejen igennem. Hun er opvokset i et hjem, hvor begge forældre er veluddannede og uddannelse blev prioriteret. Lenes far fungerer med sin underviserstilling som rollemodel. Ved at blive skolelærer kan hun bruge sine allerede erhvervede kompetencer. Læreruddannelsen med

læring og kulturel kapital i centrum er generelt genkendelig for de lærerstuderende. De har arvet og erhvervet en mængde af den kapital, læreruddannelsen (og skolen) værdsætter. For dem er kulturel kapital attråværdig. De ved instinktivt, at uddannelse, sprogkunderskaber og faglig viden har værdi. Vægtningen af den kulturelle kapital og de studerendes praktiske sans for kapitalens værdi kommer til udtryk i deres begrundelse for at have valgt læreruddannelsen. Størstedelen af de lærerstuderende svarer på dette spørgsmål i surveyundersøgelsen, at de ”elsker at lære andre noget, at undervise”. Svaret kan tolkes som genskrivning og videreførelse af den opdragelseslogik, deres forældre praktiserede som ”kultiveret vækst”. De ser, blandt andet på grund af den habitus, der blev grundlagt gennem forældrenes opdragelse, eleverne og elevernes udvikling i et *fremtidsperspektiv*, hvor læring og undervisning skal udvikle dem og gøre dem til dannede mennesker, der kan begå sig i samfundet.

I Pils historie er matchet et andet. Pil beretter således om en konfliktfyldt barndom, hvor faderens temperament og Pils dårlige forhold til ham dominerede. Konflikterne resulterede i en stærk beskyttertrang overfor især moderen. Det at kunne hjælpe andre, at kunne yde omsorg og gøre en forskel, har givet Pil en identitet, der ligger i naturlig forlængelse af barndomsoplevelserne. En udpræget feminin omsorgsidentitet og -positionering, der føles naturlig. Valget af uddannelsen begrundes med ønsket om at ville hjælpe andre mennesker. Det er naturligvis ikke et generelt træk, at beskyttertrang er resultat af forældrekonflikter. Det gennemgående er, at de pædagogstuderende ikke gennem opvæksten har fået internaliseret en kropsliggjort kulturel kapital i samme grad som de lærerstuderende, hvorfor kapitalformen ikke er et naturligt udgangspunkt i deres begrundelse for uddannelsesvalg. I modsætning til de lærerstuderende begrundes langt de fleste pædagogstuderende deres valg med, at de ”kan lide at arbejde med mennesker” eller ”vil hjælpe andre og gøre en forskel”. De er i højere grad sporet ind på det sociale og omsorgsmæssige. Ligesom for lærerne kan værdisættet tolkes som udtryk for en oplagt forlængelse af den opdragelseslogik, pædagogernes egne forældre praktiserede, det vil sige ”naturlig vækst”. Fokus er på barnet *her og nu*. Der lægges ikke i så høj grad som i skolen langsigtede læringsstrategier. Barnet skal, ved hjælp af omsorg og nærvær, udvikle sig naturligt, i eget tempo og bør ikke kontrolleres for meget (Ellegaard 2000).

Mere konkret betyder forskellene i habitus, at de to parter har forskellige arbejdsværdier. De lærerstuderende vil, som færdiguddannede lærere, vægte kulturelle kompetencer (kulturel kapital) i arbejdet

med børnene, mens det essentielle for de pædagogstuderende er det omsorgsmæssige aspekt og den sociale kapital. I udgangspunktet må såvel de kulturelle som de sociale kompetencer være centrale i arbejdet. Det ene sæt kompetencer og værdier fremstår ikke som vigtigere end det andet. Alligevel er det i sidste ende de kulturelle kompetencer, og det dertil hørende værdisæt, der høster mest anerkendelse, er mest legitime og giver størst magt i skolen og det sociale rum generelt.

Lærernes dominans forstærkes yderligere, idet de to forskellige værdisæt (læring kontra omsorg) resulterer i to forskellige arbejdsmetoder eller -praktikker, hvoraf den ene dominerer. Lærernes vægtning af kulturel kapital og læring giver umiddelbart en mere synlig, strukturerende tilgang til børnene og arbejdet. De ønsker at lære børnene konkrete faglige færdigheder, at nå bestemte mål (jf. Lenes begrundelse for at have valgt læreruddannelsen). For at kunne gøre det, må de tage kontrollen og sørge for, at børnene arbejder med voksendefinerede opgaver.

Pædagogernes værdisæt skaber en anden arbejdsmetode. Udvikling af sociale kompetencer er et mere diffust arbejdsområde, hvor børnene ofte udvikler kompetencerne i relativt frit samvær. Et samvær, der ikke kræver så meget voksenstyring og stærke rammer, men hvor det tværtimod anses for hensigtsmæssigt, når børnene af sig selv eksempelvis lærer at håndtere konflikt og samarbejde. Børnenes frie leg er udgangspunktet i meget pædagogisk arbejde. Pædagogerne forholder sig relativt passivt, klar til at gribe ind, mægle og forklare. De indtager ikke i udgangspunktet en dominerende rolle.

Konklusion

Som det er fremgået, betyder det noget, om man studerer til lærer eller pædagog. Det er imidlertid kun en lille flig af det komplekse, der er på spil. Uddannelsen kan ikke forklare forskellige præferencer i, hvordan man holder ferie eller benytter sin fritid. Snarere end at være en enkelt forklaring kan uddannelse betragtes som en slags termometer på en række grundlæggende forskelle mellem to grupper. Det, der med Bourdieus begreber betegnes som forskelle i omfang og sammensætning af *kapital*, er en række udtryk for hver enkelt persons sociale historie og forvaltning af denne historie. Heraf følger, at den differentiering, som kommer til udtryk i dominansforholdet mellem lærer og pædagog må begribes som forskelle, der i høj grad hænger sammen med livshistorierne hos de, som rekrutteres til uddannelserne, snarere end noget, der konstrueres i løbet af uddannelsen som resultat af forskellige fag, vægtning af værdier og arbejdsopga-

ver i praksis. Disse forskelle bliver så i et vist omfang reproduceret, bekræftet og tydeliggjort i løbet af uddannelsesforløbet, men dominansforholdet er funderet på træk, der rækker meget længere tilbage og kan forklares ud fra deres opvækstvilkår og positioneringer generelt.

Hvad betyder det for vores forståelse af og viden om samarbejdet mellem lærere og pædagoger?

Den første og måske lidt provokerende pointe er, at dominansforholdet mellem de to parter, er en træg og svær foranderlig størrelse, fordi det afspejler nogle helt grundlæggende forskelle i samfundet. Denne distinktion parterne imellem betyder, at de to grupper har forskellige dagsordener i samarbejdet. Lærerne prioriterer aktiviteter og indhold, hvori produktion af kulturel kapital er dominerende og bekræfter deres dominans. Børnene skal lære at regne, stave, læse med videre for at nå et mere overordnet, fremtidigt mål om udvikling. Udviklingsbegrebet er centralt. Som det mest naturlige og ofte implicite integrerer lærerne dette fokus på udvikling, der omsættes til mål, skriftliggørelse, dokumentation og evaluering. Strategien er at skue mod fremtiden: hvad vil vi, hvorfor vil vi det, hvordan vil vi det, nåede vi det? Både den almene didaktik og fagdidaktikken er central og gør, at selve arbejdet bliver relativt styret, organiseret, struktureret og fastholder dyrkelsen af kulturel kapital. Pædagogerne har ikke den kulturelle kapital som grundstenen i deres samarbejdspraktikker. Det, der typisk driver dem, er at gøre en forskel, drage omsorg for og tage sig af børnene typisk i institutionelle rammer, der er strukturerede, men mindre voksenstyrede og med mere fokus på, at børnene selv regulerer relationerne til andre børn, tager initiativ til lege og aktiviteter m.v.

Den næste pointe er, at den asymmetri, der er udgangspunktet og et udtryk for en mere generel distinktion mellem to grupper, ikke blot reproduceres, men typisk forstærkes institutionelt i skolestartsarbejdet, fordi samarbejdet i indskolingen netop handler om *skole* og dermed allerede i udgangspunktet måles med en logik, som stammer fra lærerfaget. Der er således et langt bedre match mellem lærernes fokus på udvikling gennem skriftliggørelse, dokumentation og evaluering og skolens institutionelle former, hvilket bidrager til at konstituere lærerne som de dominerende i relationen.

Lea Ringskou

Cand.pæd. i pædagogisk sociologi, adjunkt i pædagogik, Pædagoguddannelsen Midt-Vest, VIA University College

lri@viauc.dk

Ulf Brinkkjær

Ph.d, lektor ved Danmarks Pædagogiske Universitets-skole

ulf@dpu.dk

Abstract

The article is about the relation between schoolteachers and after school teachers. This co-operation is not without obstacles or for that matter equal. Studies from both Denmark and Sweden show that the schoolteacher is the dominant and the after school-teacher the dominated part in the co-operation. Based on empirical data it is shown, how an understanding of the relation, more precisely an understanding of the dominant characteristics must consider difference in childhood and preferences.

Keywords

Schoolteacher, after school teacher, Bourdieu, distinction, reproduction, domination, habitus, cultural capital.

Referencer

- Bayer, M. og Brinkkjær, U. (2003): *Professionslæring i praksis. Nyuddannede læreres og pædagogers møde med praksis*. København: Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag
- Bourdieu, P. (1986): "The Forms of Capital". I: Richardson, J.G (red.): *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press. Oversat af: Nice, R.
- Bourdieu, P. (1995): *Distinktionen* (fransksproget originaludgave 1979). Frederiksberg: DET lille FORLAG. Oversat til norsk af: Prieur, A. og Barth, T.
- Bourdieu, P. og Waquant, L. J.D. (1996): *Refleksiv sociologi: Mål og midler* (fransksproget originaludgave 1992). København: Hans Reitzels Forlag. Oversat til dansk af: Silberbrandt, H.
- Bourdieu, P. (1997): *Af praktiske grunde: Omkring teorien om menneskelig handlen* (fransksproget originaludgave 1994). København: Hans Reitzels Forlag. Oversat til dansk af: Hovmark, H.
- Bourdieu, P. (2001): "What Makes a Social Class? On the Theoretical and Practical Existence Of Groups" (fransk originalud-

gave 1987). I: *Berkeley Journal of Sociology*, vol. 32. Oversat af Axelsen, I. og Halskov, G.

- Bourdieu, P. (2005): *Udkast til en praksisteori* (fransksproget originaludgave 2000). København: Hans Reitzels Forlag. Oversat til dansk af: Bundgård, P.
- Bourdieu, P. og Passeron, J.C. (2006): *Reproduktionen. Bidrag til en teori om undervisningssystemet* (fransksproget originaludgave 1970). København: Hans Reitzels Forlag. Oversat til dansk af: Bundgård, P. F.
- Brinkkjær, U (2007): "Det arvede og det erhvervede - har du lyst og evner til uddannelse". I: Andersen, P. Ø., Ellegaard, T. og Muschinsky, L.J.: *Klassisk og moderne pædagogisk teori*. København: Hans Reitzels forlag, pp 324-352.
- Calander, F. (1999): *Från fritidens pedagog till hjälplärare. Fritidspedagogers och lärares yrkesrelation i integrerade arbetslag*. Stockholm: Elanders Gotab
- Ellegaard, T. (2000): *En institution – forskellig barndom: Sociale forskelle i børnehaveliv*. København: Nordisk Forlag
- Esmark, K. (2006): "Bourdieu's uddannelsessociologi". I: Prieur, A. og Sestoft, C.: *Pierre Bourdieu: En introduktion*. København: Hans Reitzels Forlag
- Hansen, M. (1999): *Yrkeskulturer i møde. Læreren, fritidspedagogen og samverkan*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Hygum, E. (2000): "(Ind)skoling af pædagoger – om pædagogers positionering i en ny skolestart". I: Olesen, S. G. (red.): *Pædagogiske praktikker. Om symbolsk magt og habitus i pædagogisk arbejde*. Viborg: Forlaget PUC
- Hygum, E. (2006): *Et professions- og generationsperspektiv på ny skolestart*. Viborg: Forlaget PUC
- Lareau, A. (2002): Invisible inequality: Social class and childrearing in black families and white families. *American Sociological Review*, October 2002; 67, 5
- Lareau, A. (2003): *Unequal childhoods: Class, race and family life*. London: University of California Press
- Nørholm, M. (1995): "Forholdet mellem observatør og det observerede i videnskab, forvaltning og undervisning - mellem Niels Bohr og Pierre Bourdieu". Artikel i: Petersen, K. A: *Praktikteori i sundhedsvidenskab*. København: Akademisk Forlag
- Olesen, S. G. (2005): *Rekruttering og reproduktion – om praktikker og italesættelser i pædagoguddannelsen*. Viborg: Forlaget PUC
- Prieur, A. (2006): "En teori om praksis". I: Prieur, A. og Sestoft, C (red.): *Pierre Bourdieu: En introduktion*. København: Hans Reitzels Forlag
- Prieur A. og Rosenlund, L. (2006): "Det sociale rum, livsstilenes rum – og *La Distinction*". I: Prieur, A. og Sestoft, C.(red.): *Pierre Bourdieu: En introduktion*. København: Hans Reitzels Forlag
- Ringskou, L. (2008): "*Lærer-pædagogrelationen i lyset af uddannelsesmæssige rekrutteringsforskelle*". Speciale skrevet ved Danmarks Pædagogiske Universitet

Bilag. Den gennemførte korrespondensanalyse

Som nævnt i afsnittet *Analyse af surveyundersøgelsens resultater* er kortet korrespondensanalysen en slags ordning efter ensartethed. Oprindeligt er kortet ikke to-, men mangedimensionalt. Da mennesker ikke kan forestille sig noget, der har mere end tre dimensioner, bliver det lidt matematik-nørded, men i praksis kan man tænke på det som en punktsky, der minder om en flyvende bisværn. Holder man et spejl hen til bisværnen, vil spejlbilledet af bisværnen udgøre en projektion. (I praksis vil planet (= spejlet) ligge inden i bisværnen, dvs. der skal være spejl på begge sider af glasset).

I en traditionel graf vil man starte med at give akserne et navn f.eks. alder og højde og først herefter afsætte punkterne. Dermed er aksernes betydning (her alder og højde) udgangspunktet. Korrespondensanalysens akser er derimod indplaceret efter punkter (såkaldte principalakser) og placeret således, at afstandene mellem de mange punkter repræsenteres bedst

muligt i projektionen. Derfor har akserne ikke i udgangspunktet en kendt betydning. Fortolkningen af akserne foregår på grundlag af information om hvilke punkter, der især har "trukket" i akserne. Fortolkning af aksernes betydning er dermed et af analysens resultater, ikke af dens udgangspunkter. I tabellen nedenfor er bidragsværdien (kolonne 4 for akse 1 og kolonne 6 for akse 2) et udtryk for, hvor meget hver kategori har "trukket" i akserne, mens koordinaterne (kolonne 5 for akse 1 og kolonne 7 for akse 2) er udtryk for i hvilken ende af akserne, kategorien har haft betydning. Disse informationer er grundlag for vurderingen af, hvad akserne kan tilskrives af betydning. De ikke sorte kategorier i tabellen har over gennemsnitligt bidrag til inertien (varians repræsenteret på akserne). De blå kategorier på førsteakse, og de røde på anden akse. De højrestillede blå ligger til højre på førsteaksen og de højrestillede røde ligger i toppen af andenaksen og vise versa.

			Akse 1		Akse 2	
-koordinat ← → +koordinat	Vægt	di ²	Bidrag1	Koo1	Bidrag2	Koo2
Far Stx	2,721	3,59375	16,32	1,34	4,25	0,55
Far AC/Højfunktionær	1,701	6,35000	12,99	1,51	3,92	0,66
Mor Stx	4,252	1,94000	12,70	0,95	1,23	-0,24
Mor Ufaglært	4,507	1,77359	8,33	-0,74	1,67	0,27
Lærerstuderende	5,697	1,19403	6,84	0,60	3,01	0,32
Mor AC/Højfunktionær	1,616	6,73684	6,83	1,13	0,28	0,18
rest-mor stx	8,248	0,51546	6,55	-0,49	0,63	0,12
19-24 år	5,017	1,49153	6,07	0,60	0,17	-0,08
Pædagogstuderende	6,803	0,83750	5,73	-0,50	2,52	-0,27
31 år og opefter	3,571	2,50000	4,64	-0,62	22,28	1,09
rest-far stx	9,779	0,27826	4,54	-0,37	1,18	-0,15
Far Ufaglært	3,231	2,86842	2,45	-0,48	5,06	-0,55
Eget Hus	4,167	2,00000	1,88	-0,37	21,91	1,00
Mor Resten	6,378	0,96000	1,23	0,24	1,83	-0,23
IKKE Eget Hus	8,333	0,50000	0,94	0,18	10,96	-0,50
Mand	2,636	3,74194	0,77	0,30	1,99	-0,38
25-30 år	3,912	2,19565	0,54	-0,20	16,30	-0,89
Far Resten	7,568	0,65169	0,47	-0,14	0,28	0,08
Kvinde	9,864	0,26724	0,21	-0,08	0,53	0,10
			100,00		100,00	